

Kasım Kuşubekov

(1949)

Kasım Kuşubekov, 24 Mayıs 1949 tarihinde Talas ili Talas ilçesine bağlı Pik köyünde doğdu. 1966 yılında liseyi, 1972 yılında Kırgız Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesini bitirdi. Eserleri 1970 yılından itibaren yayımlanmaya başladı. İlk Kitabı "Ötkün" adıyla

1978'de çıktı. 1986 yılından beri Yazarlar Birliği üyesidir.

ESERLERİ: *Hikaye*: "Toolorgo Tañ Erte Kelet (Dağlara Tan Erken Gelir)" (1985), "Comok Uşintip Baştalat (Masal Böyle Başlar)" (1988).

Hikaye

ÜMÜT / ÜMİT

Kün nöşörlöp caap turdu. Bügün basılıçuday emes. Uypalangan sarı calbıraktardı caan suusu sabap cattı. Daraktardı körünüşü suz. Köçö een. İñir kire baştadı. Keç küzdün çısaanın bildirgensip, aga udaa batıştan muzdak şamal soktu. Koroonun burçunda üyülgön otundardı eski taar menen caap cürgön Şayırgül şamal-dan içirkene tüştü belem, celkege şıpırılğan cün coolugun öydö tarttı da, anan üyün karay bet aldı. Nöşör ogo beter küç alıp, salaalanat. Suuktun ilebi kelet. Bıyıl kış erte tüşçüdüy.

- Bala! - Bosogodon attay berip Şayırgül kaynısın çakırdı.

- Emne ceñe?

- Amanbek kelse çay koyup içkile. Men kırmanga kettim. Keç kirip baratat. - Oozgu bölmödö catkan eski içikti conuna camındı da, anan köçögö çıktı. Kırman bir top uzak ele.tün uurdanıp kirip kelattı. Carım colgo cefkende cogoru taraptan kelatkan biröönün karaanı köründü. Amanbek bolup cürbösün dedibi Şayırgül çetke ıktap, kütüp turup kaldı.

- Şayırgülsünbü? - Korukçu Mambet eken.

- İyi, men elemin, ake. Amanbek eken desem, siler beleñer?

- Mınday caanda menden başka kim cürsün talaalap. Üydön barıp çaylanıp albasam, bu kündün tübü

körünböyt. Tünü suuk bolot okşoyt.

- Amanbekti körö aldıñarby?- Şayırgül aga arsar suuroo kattı. Mambet korukçu kelindi ubayımduu karap turdu da, anan bir nerse dep aytıp iye cazdap toktoldu. Şayırgül da anı sezdi okşoyt. Oşondonbu bilmeksen adam öñdüü mınday dep koydu.

- Erteñ menen işke ornoşom dep şaarga ketti ele, ali kele elek. Talaa-tüzdö köp cürösüz, kördüñörbü degenim...

- Çok körö albadım.

Eki karaan eki cakka bet aldı.

Caan ogo beter küç alıp könöktöyt. Kırmandagı kıyç-kıyç etkrn elektr şamı, eç kıymılsız turgan egin sapırğıç maşinalardı körünüşü şayırgülgö suz sezildi. Tün küzötüp, soksoygon, kıymılsız mına uşul maşinalardı kaytarıp, otu çok miltığın conuna ilip, tañ atkança öydö-tömön basıp cürgönü Şayırgülgö takır cakpaçı. Capçaş bolup, karoolçuluk işte cürgönünö namısı kelçü. Anan kantsin, kütülbögön ooruga çaldığıp, darılanıp çıkkandan kiyin uşul iş ceñilireek dep brigadir köndürbödü bele. El menen cürüp, el

Yağmur sağanak şeklinde yağıyordu. Bugün dınecek gibi değıl. Ezilmiş sarı yaprakları yağmurun suyu dövüyordu. Ağaçların görünüşü suskun. Sokak ıssız. Karanlık çökmeye başlamıştı. Gecikmiş güzün müjdecisi gibi bununla birlikte batıdan soğuk bir rüzgar esti. Avlunun bir kenarına yığılmış olan odunları eski torbalarla örtmekle uğraşan Şayırgül rüzgardan üşümüş olacak ki, omuzlarına düşmüş yün yazmasını yukarı çekti ve evine doğru yürüdü. Yağmur daha da şiddetini arttırmıştı. Soğuk kesiyordu. Bu yıl kış erken geleceğe benziyordu.

- Bala! - Kapı eşiğinden içeri girer girmez Şayırgül kayınbiraderini çağırdı.

- Ne var yenge?

- Amanbek gelirse çay hazırlayıp için. Ben harman yerine gidiyorum. Akşam oluyor. - Kapıya yakın odada duran eski paltoyu omzuna örttü ve sokağa çıktı. Harman yeri bir hayli uzaktı. Gece gizlice gelmekteydi. Yolun yarısına vardığında yukarıdan gelmekte olan birinin karaltısı göründü. Belki Amanbektir diye düşündü her halde, Şayırgül yol kenarına yanaşarak, beklemeye başladı.

- Şayırgül sen misin? - Bekçi Mambet seslendi.

- Hi, benim, ağabey. Amanbek mi acaba demiştim, sizmişsiniz.

- Böyle bir yağmurda benden başka kim olsun bozkırda. Eve gidip çay içmezsem, bu gecenin sonu belli değıl. Gece soğuk olacağa benziyor.

- Amanbeki görebildiniz mi? - Şayırgül şüpheli bir şekilde sordu. Bekçi Mambet endişeli bir şekilde baktıktan sonra tam bir şey söyleyecekken durdu. Şayırgül de bunu fark etti. Bu yüzden olsa gerek bilmeyen biri gibi şöyle dedi:

- Sabahleyin işe gireceğim diye şehre gitmişti, hâlâ gelmedi. Dışarıda çok geziyorsunuz, belki görmüşsünüzdür diye soruyorum...

- Hayır göremedim.

İki karaltı iki ayrı yöne yöneldi.

Yağmur daha da şiddetini arttırmıştı. Harman yerindeki gıcırdayan elektrik lambası, hiç kıpırdamadan duran ekin biçme makinelerinin görünüşü Şayırgüle suskun göründü. Gece boyu bekleyerek, işte bu kıpırtısız duran makineleri gözetleyerek, kurşunu olmayan tüfeğini omzuna asarak, tan atana kadar aşağı yukarı gidip gelmesi Şayırgülün hiç hoşuna gitmezdi. Gencecik haliyle bekçilik yapmasına arlanırdı. Ne yapsın, beklenmeyen bir hastalığa yakalanmış, tedavi olduktan sonra bu iş biraz daha kolay diye şef ikna etmemiş miydi. Ahaliyle beraber

menen iştügen Şayırğül buga takır könö albay koydu. Birok, ayla kança, iştüş kerek.

... Tünü menen uktabay, suukta sırtta kırmandı aralap cürgön Şayırğül tañga maal katuu ukta ketti. Anan tüş kördü. Tüşündö Amanbekti ayılđastarı çoñ baygeni ceñip algansıp, cabıla kuttuktap catışıptır. "Örkönüñ össün, köp çaşa, atanın uulu ekensin" degen ele ündör. Emne üçün kuttuktap catat anı Şayırğül tüşüngön çok. Aytör kubanıçı koynuna batpagan Şayırğöldün süyüngönün aytpa: "İçet! Eldi cadattı, eç cerde iştübeyt, ayalının moynuna inip algan deysiñer. Mına, kördüñörbü, Amanbekti!" - dep barpañdap süyünüp alıptır.

Al oygongondo tañ nebak ele atkan eken. Aalamdı birotolo çümböttögöndöy tunargan keçegi buluttar sürülüp, kün açılıp kelatıptır. Kırmandın çetinde soksoñdop tört-beş tarançı buuday çokup cep cürüşöt. Aba ali muzdak ele. "Buyursa Amanbek işke ornoşuptur. İçkenin taştayt eken. İlayım oşondoy bolsun!" - öz tüşün özü coorup, kuduñdap süyünüp aldı içinen Şayırğül. Uşul oyuna bek işendi al. Anan ertelep üyün karay bet aldı. Demeyde çünçüp, koñşu-koloñdoru, ayılđastarı Amanbek cönündö dağı bir caman söz aytadı dep büşürkögön Şayırğöldün bugün köñülü tınç, işin da ötkörüp bergen çok, Amanbek kelip cakşı çısaan uguzçuday şaşıp algan. "Amanbek oñolup, iştüş kalsa, kurortko barıp, es alıp kelem. Başkarma özü aytpadı darılanış kerek dep. Sözünö turar. Bütöpö catkan kaysı işbiz kalıptır. Eñ negizgisi Amanbek işine ornoşso eken, içkenin taştasa boldu" - dep kıyılga batıp alat.

Üyünün bosogusun attaganda ele ulagañdan Amanbektin but kiyimin izdedi Şayırğül. Birok közünö urunbadı. Oşondonbu maanayı pas bolo kaldı: "Ali kele elekpi? Koyçu kantıp ele kayra içip ketsin. İşenbeym..."

Keçee erteñ menen şaarga ketip catıp Amanbek "işke ornoşom, el-curtka batpay kaldım. Kam sanaba, baarı cayında bolot" debedi bele. Üstündögü kiymın tazalanıp, moyununa galstuk da salınıp, batinkasın bit topko maylap turganda Şayırğöldün süyüngönü. Anan anı deldeñdetip, cakşılıkka cetelegen tüşü. "Keç bolup, şaarda biröölördükünö tünöp kalgan go?.." dep özün cooktottu. Anan tündö kelip, erteñ menen erte dağı bir cakka ketkendir degensip, Şayırğül kızuu uykuda catkan Asantaydı oygottu:

- Ya, bala, turçu, Amanbek keldibi? - Al ukçuday emes, cakturbagansıp bulkundu da, dubal cakka oonap ketti.

- Ya, bala deym, Amanbek keldibi dep catam? Bul ısımdı ukkanda toktoy kaldı Şayırğül. Amanbek menen teñ ösüp, teñ çoñoygon, anan ekö Frunzede çoгуu okugan cigit köz aldına tartıldı. Şayırğül da anı taanı. İçinde kızganıç cilt etti, ererkegen sezim mıçıdı. Oşol kündörgö kayra bargısı keldi. Birok keç bolçu. Ötkön uçurğa kayrılıuga mümkün emes ele.

Turmuştun, tagdırdın nugun buruuga kimdin kücü cetken? Emi oşonu Şayırğül özgörtö almak bele? Özgörtköndö emne bolmok? Şayırğül munu murda da oylongon. Anı eç kim azgırgan emes, özü tandabadı bele Amanbekti. Kerimkulduñn taza sezimin da şakabalagan özü bolçu.

çalışmaya alışmış Şayırğül bu işe hiç alışmamıştı. Ne çare ki çalışması gerekiyordu.

Gece hiç uyumadan, soğukta harmanı gözetleyen Şayırğül tan vaktine doğru uyuya kalmıştı. Sonra düş gördü. Düşünde Amanbeki köylüleri sanki büyük bir ödülü kazanmış gibi kutluyorlardı. "Geleceğin parlak olsun, çok yaşa, babanın oğluymuşsun" gibi laflar. Niçin kutladıklarını Şayırğül anlamadı. Kısaca sevinci kursağına sığmayan Şayırğül sevincine diyecek yoktu. "İçiyor! İnsanları bıktırdı, hiçbir yerde çalışmıyor, eşinin boynuna binmiş diyorsunuz. İşte, gördünüz mü, Amanbeki!" - diyerek seviniyordu.

O uyandıığında tan çoktan atmıştı. Alemi tamamen kaplamış gibi görünen dünkü bulutlar sürülmüş, hava açılmıştı. Harmanın bir kenarında dört beş tane tarla kuşu buğday yiyorlardı. Hava daha soğuktu. "Allah'ın izniyle Amanbek işe girmiş. İçkiyi bırakacak. İnşallah öyle olsun!" Kendi rüyasını kendisi yorarak, sevince boğuldu Şayırğül. Bu düşüncesine bir hayli kaptırdı kendisini. Sonra erkenden evine doğru yöneldi. Her zaman çekinen, konu komşu, köylüleri Amanbek hakkında yine kötü söz söyler mi diye korkan Şayırğül'ün bugün gönlü rahattı, işini devretmedi, Amanbek gelecek de hayırlı müjdeyi verecekmiş gibi acele ediyordu. "Amanbek düzelir de çalışırsa, kaplıcaya gidip dinleneceğim. Şef kendisi söylemedi mi tedavi olmam gerek diye. İnşallah sözünde durur. Bitmeyen hangi işimiz kaldı ki. En önemlisi Amanbek işe girse de, içkiyi bıraksa" diye hayale dalar.

Evinin kapısından girdiğinde hemen Amanbek'in ayakbabisini aradı Şayırğül. Ama göremedi. Buyüzden bir bozulur gibi oldu. "Hâlâ gelmemiş mi? Biraksana, nasıl olurda tekrar içmeye başlasın. İnanmam..."

Amanbek dün sabahleyin şehre giderken "İşe gireceğim, insanlarla anlaşamaz oldum. Merak etme, her şey yoluna girecek" dememiş miydi. Üzerindeki elbiseyi temizleyerek, boynuna kravat bağlayıp, ayakbabisini uzun süre boyadıında ne kadar da sevinmişti Şayırğül. Ya onu peşinden sürükleyen, iyiliğe götüren düşü. "Geç olmuş, şehirde birinin evinde gecelermiş belki de!.." diyerek kendini teselli etti. Sonra gece gelip, erkenden yine başka bir yere gitmiştir der gibi, Şayırğül tatlı uykuda olan Asantay'ı uyandırdı:

- Hey çocuk, kalksana, Amanbek geldi mi? - Çocuğun hiç konuşacağı yoktu, hoşnut olmamış gibi duvar tarafa yüzünü çevirdi.

- Hey çocuk, Amanbek geldi mi diyorum? Bu ismi duyunca duraksadı Şayırğül. Amanbek'le birlikte büyümüş sonra birlikte Frunze'de okuyan yiğit gözlerinin önüne geldi. Şayırğül'de onu tanırdı. İçinde kıskançlık duygusu kıpırdadı, eziklik sardı. O günlere tekrar gitmek istedi. Ama artık geçti. Geçmiş zamana dönmek mümkün değildi.

Hayatın, kaderin yolunu döndürmeye kimin gücü yeter ki? Şimdi bunu Şayırğül değiştirebilir miydi?

Değiştirse ne olacaktı? Şayırğül bunları önceden de düşünmüştü. Onun aklını kimse çelmemişti, kendisi seçmişti Amanbek'i. Kerimkul'un tertemiz hisleriyle de kendisi dalga geçmişti.

- Kerimkulbu?..

- Ooba! Bir çoñ meldeŝke katıŝıp, ceñip keliptir. Zıñkıygan cigit. Esengül eköobüzdün süyüngönübüzdü aytpa. Atanın uulu dep uşunu ayt, - Anın ötköndögü turmuşun bilgen adamday köz-karaşı kıtmır.tabalaganday türü bar. Anın sözünün törkünün tüşüngön Şayırgül eç söz debey üyün karay bet aldı. Bu sapar soñku uçurlarda özün oylondurgan Kerimkuldun ceñişi anı kubandırğan çok, teskerisiñce cini kelip buuluktu: "Özü menen teñ cürüp, teñ öskön Kerimkuldu karaçı. Akmak bolboso Amanbek-tin andan emnesi kem ele. Al okugan okuunu taştap basa berbedibi. Sandalıp üç cıldan beri işsiz cüröt. Kañça iştin başın karmabadı, cürüp-cürüp araktın ayınan kuuldu. Takır sanda çok bolup kalbadı. Kudayım ay, uşul arakka kaysı küñü tuşuktu".

Tüşkö çeyin Şayırgül eç nersenin başın bütürböy, küñküldöp süylönüp, bir çeti biröögö cini kelip, bir çeti tagdırına çünçüp, kirip-çığıp col karay berdi. Negerdir uşul saam anı Amanbek işke ornoşup kelet degen işenim birotolo bağındırıp alğan ele. Murda da bir neçe iret, işke ornoşom dep ketip, kayra ele mas bolup kelgen küñdörü köp bolgon. Birok, Şayırgül bugün anın birin da oylogusu kelbedi.

Tüş oop kalğan bolçu. Şayırgül keçeegi caan ezip ketken kemegeni eptep oñdomuş bolup catkan. Asantay mektepte ele. Bastırmanın töründögü eski taardı öydötömön bulkup, sarı küçük özünçö ırıldayt. Uşul uçurda çarbaktın kaalğasının kars-kurs etken ünü çıktı. Sarı küçük çoñ döböttün ünün ukkansıp, burçka ketençiktedi. Bul emne degensip Şayırgül da sesteye kaldı.

- Asantay!.. Asantay deym!

- Amanbek! - anın ünün ukkan kelin ordunan sekirip turdu.

"Amanbek keldi!" Uzak mezgil boyu sağınıç menen kütkön adam öñdüyü çaş kelin elire tüştü. Özün cüdötkön azırkı oylor zamatta cogolup, cakşı çısaandı uguuga aşık-tı, Şayırgül. Sözsüz özü kütköndöy, özü oylogondoy bolot dep birotolo işendi al. Al turmak nazdanuunun, ererköönün çaşırıun bir sezimi eelep aldı anı. Oşondonbu etek-başın oñdonup koydu. Birok, al kütkön nerse kayda? Calañ köynökçön, tizesinwe çeyin ılay, tünü boyu talaada catıp çıkkanday uypalangan Amanbek üygö kire beriştegi tekçede başın salañdatıp oturgan ele. Çaçtarına biröo atayın sepkensip, topurak tolgon.

- İya, Amanbek, bul emne kılğaniñ?! Uşubu seni kütköndögüm. Uşubu senin işke ornoşkonuñ?! -

Közünö çaş özüñ-özü tolo berdi. Erbeygen özünün, anan bu düynö astı-üstü bolso da sezbeçü ılıgan küyöösünün türün körüp ızaga muundu. Köküröktö kıcıldagan al ıza cüröktü çarıp iyçüdöy bolup turdu.

- Amanbek deym, kana senin işke ornoşkonuñ?! Kana?! - Es-akılın cogotkon adamday Şayırgül anı iyini-nen mikçıp, bulkuldata berdi.

- Koyo ber deym. Colobo maga. Menin eç kimge keregim çok. Ketkile baarıñar! - Uypalangan çaçın koş koldop mikçıp, Amanbek öñgüröp ıylap oturdu. - Kelbe-gile, öltüröm!

- Uşundan körö ölgönüñ artık. - Kelin ee-caa berbey agıp catkan köz çaşın toktotuuga kudureti kelbey şaldayıp oturup kaldı.

- Kerimkul mu?..

- Evet! Büyük bir yarışmaya katılmış ve kazanmış. Aslan gibi yiğit. Esengül ikimizin sevincine diyecek yoktu. babasının oğlu buna derler: Onun geçmişteki hayatını bilen biri gibi bakışı sinsi. Oh olsun der gibi hali vardı.onun sözlerinin ne demek olduğunu anlayan Şayırgül, hiçbir şey demeden evine doğru yöneldi. Bu sefer son zamanlarda kendisini düşündüren Kerimkul'un başarısı onu sevindirmede, aksine sinirlenerek söylendi: "Beraber büyümüş Kerimkul'a baksana. Ahmak olmasa Amanbek'in ondan neyi eksikti. O okuduğu okulu bırakıp geri dönmedi mi. Avare gibi üç yıldan beri işsiz geziyor. Kaç işe girdi, sonunda içkinin yüzünden kovuldu. Artık adamdan sayılmaz oldu. Allah'ım, şu içkiye ne zaman rastlad".

Öğleye kadar Şayırgül hiçbir işi bitirmeden, kendi kendine söylenerek, bir yandan birine sinirlenerek, bir yandan kaderine gücenerek, eve gire çıka yol gözledi. Nedense bu defa Şayırgül'ü Amanbek'in işe gireceği inancı iyice sarmıştı. Önceden de birkaç defa iş gireceğim diye gitmiş ama, tekrar sarhoş olarak döndüğü günler çok olmuştu. Ama, Şayırgül bugün bunların hiçi birini düşünmek istemiyordu.

Öğle vakti geçiyordu. Şayırgül dünkü yağmurun ezdiği toprak ocağı onarır gibi yapıyordu. Asantay okuldaydı. Sundurmadaki eski çuvalı aşağı yukarı silkererek, sarı köpek kendince hırlıyordu. Tam bu sırada avlunun kapısının şiddetli çapma sesi duyuldu. Sarı köpek büyük bir köpeğin sesini duymuş gibi, köşeye geri gitti. Bu da ne diye Şayırgül'de şaşırdı.

- Asantay!.. Asantay diyorum!

- Amanbek! - Onun sesini duyan gelin yerinden fırladı.

"Amanbek geldi!" Uzun zamandan beri özlemle bekleyen biri gibi genç gelin titredi. Kendisine acı veren biraz önceki düşünceler bir anda kayboldu, hayırlı müjdeyi duymak için acele etti Şayırgül. Ama, onun beklediği şey nerde! Sade gömlekli, dizlerine kadar çamur, gece boyunca dışarıda yatmış gibi perişan bir haldeki Amanbek, evin girişindeki minderde oturuyordu. Saçları birisi özellikle serpmiş gibi toprakla doluydu.

- Ya, Amanbek, bu yaptığın nedir?! Bu mu seni beklememin sonucu. Bu mu senin işe girmen? -

Gözlerine yaş kendiliğinden dolmaya başladı. Kendisinin sonra da bu dünya alt üst olsa da hissetmeyen sarhoş kocasının halini görerek hüsrana büründü. Göğsüne dolan bu hüsrana yüreği yaracak gibiydi.

- Amanbek diyorum, hani işe girecektin? Hani?! - Aklını yitiren biri gibi Şayırgül kocasının omzundan tutup silkmeye başladı.

- Bırak diyorum. Yaklaşma bana. Benim kimseye gereğim yok. Hepiniz gidin! - karma karışık olan saçlarını iki eliyle tutarak, Amanbek hüngür hüngür ağlamaya başladı. - Gelmeyin, öldürürüm!

- Ölsen bundan daha iyi. - Gelin hiç durmadan akan yaşlarını durdurmaya gücü yetmedi, öylece dura kaldı.

- Ölgün kelgen eken senin, mına men öltüröm seni. Men! - Amanbek abanı çapçılup, ordunan tura kaldı da küü menen barıp dubalga urundu. Kayra et-betinen ketti.

- Mına saga mına, mına. Boz ala cerdi tepkilap da, muştalılap da catti. Aga Şayırgıldün booru oorudubu ce cerge katuu cıgıldı dedibi üstünö üyürlö kaldı;

- Amanbek turçu?! Alda kuday ay, beti-başındı da carıp albadıñbı. Bu tügöngür araktı içpeseñ ölösüñbü.

- Cogol narı! Közümö körünbö! - Ordunan turdu da, temteñdey basıp, köçö tarapka bet aldı. Sıyrılganmur-dunun üstünön cana çekesinen sızılıp kan ağıp barattı. Tış-terin kıcıratıp, eerdin bek tıştep, cüzündö kanı suyulup, közü oy keldi çabıttap biröögö açuusu katuu kelgendey. Emeleki ılığan türü çok.

- Amnbek kayakka?..

Coop bolbodu. Köçögö atıp çıktı. Al cak een bolçu. Koñşu-koloñdoru anı mas bolgondogu corugun beş koldoy biler ele, cadap da bütüşkön. Algaç anı tınçandıru-uga araket casaşçu, keede kakus-kukus da kılıştı. Birok, anın bolgon sayın cañı corugu çıga baştadı. Anan koy degen kişisine mas bolgon sayın asıla bermey önököt taptı.

Köçö een bolçu. Açañdap Amanbek gana kıykırıp, oy-keldi sögünüp catti. Canında kolunan tartkılup, küy-böğön ceri kül bolup Şayırgül cürdü. Kelin anı koy degen sayın esirerin cakşı bilçü. Birok, koñşu-koloñdorgo tiyip catkan baş-ayagı çok sözdörgö beti çımıradı. Uşul saam Şayırgül anı aylanadagı biröö kara sazayın berip, turgus kılıp sabap taştasa dep tilendi. Birok anday adam çok ele. Koñşuları "küñdöğü corugunun biri, bakırıp-bakırıp tim bolot, aralaşıp abiyirimdi cogotpoyun" degen okşoyt. Amanbektin biyi bir topko sozulup basıldı. Kagınıp-sögünüp, biröölörgö kekenip kayra üyün karay bet aldı. Çarçadıñbı, oozgu bölmödöğü eski temir kerebetke cüzdömösünön cıgıldı, but kiyimin çeçüügö da darmanı kelgen çok...

Bosogodo tomsorup, oy-sanaaga çömülüp Şayırgül gana turdu. Sarı calbıraktar sebelenip catti. Tosmonu boy-loy ketken arıktagı suu eenbaş adırañdayt: anın azır eç kimge keregi çok, tüşüm cıynalıp bütükön. Ayıldagılar nebak ele agoroddorun cıynap alışkan. Şayırgıldün gana kartoşkası kazıla elek. Erte cazda kaynisi Asantay eköo eptep elge okşop, bir nerse tigimiş boluşkan. Çay boyu Şayırgül sırkoolop cürdü. Kartoşkani karaganga da alı kelbedi. Kazayın dep ele çıgınat, birok küç çok. Emi kazıp da keregi çoktoy. Tüptörü katıp, çöp basıp ketken, ösöktörü talaada kalgan kuurayday, açayat.

Mınday sanaluu cıldar murun bul koroogo ayıldagılardıñ baarı suktanışçu. Anda kayın atası Tokto-murattın közü tirüü bolçu. Cazdır-küzdür, meyli mee kay-natkan ısıq bolsun, meyli köñüldü çünçütkön küzğü caan bolsun Tokmurattın canı tınbaçı. Anan kalsa oozuna çöp albas momun, sözdü uçuru kelgende gana süylögön, keli-nine öydö karabagan, balasınan cogoru sıylagan, iş dese içken aşın taştap iygen kişi emes bele. Calgız uulu Aman-bek, kelin Şayırgül da aga işençü. Kiyişneyin dese kiyim, içeyin dese tamagı dayın. Şayırgül da kurbu okurdaştarının kadırluu adamı. Baarı sıylaşçu anı. "Karaçı Toktomurattın kelinin..." deşip anı misalga alışçu. Kişi-kara, katın-kalaç-tar da üyünö köp kelçü. Berekelüü üydön katın-kalaç çık-payt degen çin okşoboybu. Toktomurattın almasın uurday-

- Ölmek istiyorsan, seni ben öldüreçeğim. Ben! - Amanbek havayı döverek yerinden kalktı ve hızla gidip duvara kendini vurdu. Tekrar halsizce yığıldı. - Al sana, al sana. Yerleri tekmiyor ve yumrukluyordu. Şayırgül acıdı mı yoksa yere sert düştü mü diye düşündü, üzerine kapandı;

- Amanbek kalksana?! Aman Allah'ım, yüzünü başını yardın işte. Bu kahrolası içkiyi içmesen olmaz ölüür müsün.

- Kaybol! Gözüme görünme! - Yerinden kalktı ve sal-lanarak yürüyerek sokağa doğru yöneldi.

Sıyrılmış burnunun üzerinden ve alınından sızarak kan akıyordu. Dişlerini gıcırdatarak, dudağını dişleyip, benzi sararak, gözleri etrafa bakıyordu birisine çok sinir-lenmiş gibi. Biraz önceki zavallı halinden hiç eser yoktu.

- Amanbek nereye?

Cevap vermedi. Sokağa fırladı. Onun gittiği yön bomboştu. Konu komşuları onun sarhoş halini beş par-makları gibi iyi biliyordu ve de bıkmışlardı. Önceleri onu sakinleştirmeye çalışıyorlardı, bazen de hırpalarlardı. Ama sarhoş oldukça yeni meziyetleri ortaya çıkmaya başladı. Sakinleştirmeye çalışan herkese sarhoş oldukça saldırmak gibi bir adet buldu.

Sokak tenhaydı. Sadece Amanbek kızgın bir şekilde bağıyor etrafa küfürler savuruyordu. Yanında elinden çekerek, yanmayan geri kül olan Şayırgül vardı. Gelin onu sakinleştirmek istedikçe kuduracağını iyi biliyordu. Fakat konu komşularına dokunan ipe sapa gelmez sözler yüzünü kızarttı. Bu defa Şayırgül etraftaki birinin haddini bildirmesini, ayağa kalkamayacak hale getirecek kadar dövmesini diledi. Ama böyle bir adam yoktu. Komşuları "her günkü yaptıklarından biri, bağıırır çağırır sakinleşir, karışıp rezil olmayayım" diyor gibiydi. Amanbek'in dansı bir hayli uzadı ve sonra durdu. Silkinerek ve de söverek, birilerine sinirlenerek tekrar evine yöneldi. Yorulmuş olsa gerek girişteki odadaki kerevete yüzüstü düştü, ayakkabısını çıkarmaya dermanı yoktu...

Kapı eşiğinde somurtarak, düşünceler dalmış Şayırgül oturuyordu. Sarı yapraklar dökülmekteydi.

Baraja doğru giden arıktaki su özgürce gürlüyordu: Şu anda onun kimseye gereği yoktu, ekinler toplanmıştı. Köydekiler bahçeye ettiklerini de çoktan toplamıştı. Sadece Şayırgül'ün patatesleri kazılmamıştı. Baharda kayınbiraderi Asantay ikisi herkes gibi bir şeyler ekmiş gibi yapmışlardı. Yaz boyunca da Şayırgül hastaydı. Kaza-yım diyordu ama gücü yoktu. Şimdi kazmak da anlamsızdı. Dipleri sertleşmiş, ayrık otları bitmişti, özekleri dışarıda kalmış koflaşmış bitki gibiydi.

Bundan yıllar önce bu bahçeye köydeki herkes imrenirdi. O zamanlar kaynatası Tokmurat sağdı. ister yaz olsun, ister güz olsun, ister beyni kaynatan sıcak olsun, ister donduran güz yağmuru olsun, Tokmurat hiç dur-mazdı. Tokmurat, sessiz, sakin, sadece zamanı gelince konuşan, gelinine hor gözle bakmayan, oğlundan daha fazla sayan, iş deyince yediği yemeği bırakan insan değil miydi. Yalnız oğlu Amanbek, gelini Şayırgül de onu inanırdı. Giyecek olsa elbisesi, yiyecek olsa yemeği hazır. Şayırgül de arkadaşlarının, yaşlılarının değerli insanıydı. Hepsi saygı duyardı ona. "Baksana, Tokmurat'ın gelin-ine..." diyerek örnek alırlardı. Evlerine misafir de çok gelirdi, kadın, çoluk çocuklar da. Bereketli evden kadın, çoluk çocuk çıkmaz dedikleri doğruymuş. Tokmurat'ın

bız dep boz murun baldar tün küzötüşçü. Körsö al üydün kutu oşol erbeygen abışka tura.

Şayırgül korgondu aralap, kayınatası butaktardı kesip, otunga maydalanaçu döngöçkö kelip oturdu. Çaçılıp catkan otundu cıynoogo da diti barbadı. Korgondun içi eesiz kalganday ele. Toktomurat köz cumgandan beri almalar bir da colu butalbaptır. Közünö çaş tolup çıktı. Namıs ızasın buk kılıp turdu. Köz aldında erbeygen kayınatasının elesi keldi. Anan közün cumardın aldında aytkan bul sözdörün estedi:ü

- Amanbekti adam kılabiliriz dep akmak kılıp alıptırız. Atanın uulu bolboy kaldı. Özüñö kara. Aga işenbe, özüñö-özüñ işen. Cayılğan üy çaçılbasın, balam! Çaçuu ceñil, cıynoo oor. Ölüü oñoy, çaşoo kıyın. Akılduu cansıñ. Asantayga köz bol. Kayda cürsöñ da aga köz kırındı sala cür. Ali çaş. Oşent, çıragım...

Közünön çaş tomolonup ketti. Biröo-karadan uyalganday eki cağın karanıp aldı. Koroo een bolçu. Anan solkuldap ıylap kirdi. İy küç ala berdi. İyinderi solkuldap cattı.

Şayırgül Amanbektin okuusun taştap basa berip, anan şaarda işyet baştaganına ança namıstangan emes. Çaş emespi, okuu kaçpas, baş ayaktı cıynap alsak küzündö kayra barabız, men da okuuga tapşırım dep oylondu. Öcörlönüp namıska bek turgan al kiçine cüdöy tüşkön kayınatasın da özünün oyuna inandırdı. Toktomurat abışka da bara-bara uulu mintip iştep, kelini üy için tolturup kirip-çıkkana cetine albay süyünüp cürdü. Şayırgül kelini da özü tilek kılğanday bülö ele. Baarın köz karaştan sezip, söz cukturbayt. Bakıt degen uşu dep oyloçu özünö çal, anan içinen ıraazı bolup, tobo kılıç. Oşondoy kündördün birinde eç sebepsiz ele Amanbek üygö içip kelçü boldu. İçse içer, al kuraktuunun baarı ele içip catpaybı, - dep ança etibarga albadı abışka. Bir gana Şayırgül bezeleñdi; "Ata, koy deseñiz? Köp iççü bolup baratat".

- Köp çoçulaba, balam, coldoş-coroloru bar. Boy tartıp kalbadıbı, - dep özü coopkottu kelinin. - Bir-eki uurttagandan buzulup ketmek bele?

Birok, oşondo katuu kata ketirgenin kiyin sezdi abışka. Al cürüp önökötkö aylanıp ketti. Oşondo katuu ayıp, kakıs-kukus kılğanda mümkün mınçalıkka cetpes bele dep oylondu. Anan Amanbek içkilikke birotolo oop, üygö tünöböy, ayıl-apanın tınçın ketire baştaganda "ayalı töröböy içe baştağı" degen söz taradı. Oşondo: "İçse öz akçasınan içip cürgöndür. Silerden tıyn suraptırbı? Tim koyso cön ele..." dep katın uşakka cini kelgen Şayırgül ıza bolgon.

Birok, al bu sapar Şayırgül katuu cañılğan ele. Amanbek şaarda içkilikke tıyn surap cürgönün kiyin işenimdüü ele kişilerden ukpadıbı. Birok, oşondo da bul sözdörgö işenbedi. Aga keçe gana özü oorukanada catkanda üydögü şırdaktı satıp cibergende işenip oturbaybı.

... Koroo caktan sarı küçüktün çolok-çolok ürgön ünü çıktı. Anan Karımşak abışkanın daldaygan karaanı köründü. Demeyde kars-kurs külüp, caydarı cürgön Karımşaktın cüzü kaarduu. Üygö kayrılıbay tüz ele Şayırgül tarapka kelatti. <...>

elmalarını çalacağız diye, yaramaz çocuklar geceyi beklendi. Demek ki o evin kutu işte o koca yaşlı ihtiyarmış.

Şayırgül avluda dolaşırken, kaynatası budakları kesip, odun için kullanılan kütüğe gelip oturdu.

Dağılmış odunları toplamaya da gönlü varmadı. Avlunun içi sahıpsiz kalmış gibiydi. Tokmurat öldüğünden beri elmalar bir kere bile budanmamıştı. Gözlerine yaş doldu. Kırılan onuru üzüntüyeboğuyordu. Gözlerinin önüne ihtiyar kaynatasının hayali geldi. Sonra ölmeden önce söylediği sözleri hatırladı :

- Amanbek'i adam edeceğiz diye ahmak etmişiz. Babasının oğlu olamadı. Kendine bak. Ona inanma, kendine inan. Ev dağılmasın, yavrum! Dağıtmak kolay, toplamak zor. Ölmek kolay, yaşamak zor. Akıllı birisin. Asantay'a göz kulak ol. Nerde olursan ol ona sahip çık. Daha küçük. Dediğimi yap, yavrum...gözlerinden yaşlar döküliverdi. Birilerinden utanır gibi etrafına bakındı. Avlu kimse yoktu. sonra hıçkırarak ağlamaya başladı. Ağlaması daha da şiddetini arttırmış omuzları kıpırdanıyordu.

Şayırgül, Amanbek'in okulunu bırakıp, şehirde çalışmaya başlamasına fazla üzülmemişti. Genç değil mi, okul kaçmaz, toparlandıktan sonra, güzün tekrar gideriz, ben de okula yazılacağım diye düşünmüştü. İnatçı bir o kadar da omuruna düşkün olan kaynatasını da kendi fikirlerine inandırmıştı. Tokmurat ihtiyar da oğlunun böyle çalışmasına, gelininin de evi derleyip toparlamasına çok sevinmişti. Şayırgül gelini de kendisinin dilediği gibi gelindi. Her şeyi fak ediyor, toz kondurmuyordu. Mutluluk denen şey bu diye düşünürdü ihtiyar; sonra şükredip tövbe ederdi. Böyle günlerin birinde hiç sebep yokken Amanbek eve içkili gelmeye başladı. İçerse içer, akranlarının hepsi içmiyor mu - diyerek fazla önemsemedi ihtiyar. Bir tek Şayırgül hayıflandı; "Ata, bırak deseniz! Çok içmeye başladı".

- Fazla korkma, yavrum, arkadaşları var. Büyümedi mi, - diyerek teskin etti gelinini. - Bir iki yudumla bozulacak değil ya?!

Fakat, o zaman çok büyük bir hata ettiğini fark etti ihtiyar. Git gide alışkanlığa dönuştü. O zaman sert bir şekilde uyarılmış olsa belki de buraya kadar ulaşmazdı diye düşündü. Sonra Amanbek içkiye iyice kendini kaptırmıştı, eve gelmemeye, etrafın huzurunu kaçırmaya başladığında "eşi doğurmadan içmeye başladı" gibi sözler yayıldı. O zaman : "İçiyorsa kendi parası ile içiyordur. Sizlerden bir kuruş sordu mu? Ses çıkarılmadıkça..." diyerek koca karı dedikodularına sinirlenen Şayırgül'ün onuru kırılmıştı.

Ama, Şayırgül bu defa çok yanılmıştı. Amanbek'in şehirde içki için dilendiğini daha sonra güvenilir adamlardan duymuştu. Ama, o zaman da bu sözlere inanmamıştı. Buna daha dün kendisi hastanede yattığında, evdeki şırdığı sattığında inanmıştı.

... Avlu tarafından sarı eniğin kısık kısık havlama sesi geldi. Sonra ihtiyar Karımşak'ın karaltısı göründü.

Her zaman kahkaha ile gülen, neşeli bir halde gezen Karımşak'ın yüzü kahrılıydı. Eve değil de doğrudan Şayırgül'ün olduğu yöne geliyordu. <...>